บทความวิจัยเรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประ วิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

The Management of Community-Based Ecotourism in Ban PakPra, Na Rim Lay, Phatthalung Province

อริสรา ชุมเพชร[1]
ดำรงศักดิ์ จันโททัย[2]

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีนาริมเลของชุมชนบ้านปากประ จังหวัดพัทลุง วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การลงพื้นที่สำรวจ และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เข้าใจระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่างครอบคลุม

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านปากประมีทุนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมจำนวนมาก เช่น ระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา ภูมิปัญญาการทำนาริมเล วิถีประมงพื้นบ้าน และภูมิทัศน์ยอยักษ์อันเป็นเอกลักษณ์ ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ การบริหารจัดการบนหลักเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และการมีเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน นอกจากนี้ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนนาริมเลบ้านปากประยังทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและเกิดการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังเผชิญปัญหาหลายประการ เช่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติจากการทำประมงเกินกำลัง ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การขาดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ การถ่ายทอดข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และข้อจำกัดด้านช่องทางสื่อสารภายในชุมชน รวมถึงความต้องการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและเยาวชนรุ่นใหม่เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยเสนอแนวทางพัฒนา ได้แก่ การเสริมสร้างระบบข้อมูลและสื่อความหมายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การสร้างช่องทางสื่อสารร่วมระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนทั้งด้านการบริการ การจัดกิจกรรมเชิงนิเวศ การตลาดดิจิทัล และความปลอดภัย การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและเครือข่ายท่องเที่ยวใกล้เคียง ตลอดจนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ให้สอดคล้องกับฤดูกาลและระบบนิเวศโดยไม่กระทบวิถีชุมชน

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้ หากมีการวางระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชน การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้คนรุ่นต่อไป

Abstract

This study aims to examine the management of eco-tourism based on the *Na Rim Lay* lifestyle of the Ban Pak Pra community in Phatthalung Province. It analyzes the factors contributing to success, existing problems and obstacles, as well as development approaches for enhancing sustainable eco-tourism. The research employs a qualitative methodology through in-depth interviews, focus-group discussions, field observations, and document analysis. The data collected were analyzed using content analysis to provide a comprehensive understanding of the community-based tourism management system.

The findings reveal that Ban Pak Pra possesses abundant natural and cultural resources, such as the Songkhla Lake ecosystem, indigenous knowledge of shoreline rice farming, traditional fishing practices, and the distinctive landscape featuring the iconic giant fishing gear (*yo yak*). Key factors contributing to successful eco-tourism management include strong community participation, capacity building among local residents, management guided by the Sufficiency Economy Philosophy, the development of experiential tourism activities, and collaboration with government agencies, private sectors, and civil society. Furthermore, the establishment of the Ban Pak Pra Na Rim Lay Community Enterprise has reinforced grassroots economic stability and enhanced community self-reliance.

However, the community still faces several challenges, including natural resource degradation caused by overfishing, climate change impacts, the absence of standardized tourism service practices, inconsistent information sharing among stakeholders, and limited communication channels within the community. There is also a need to strengthen the capacity of local tour guides and younger generations, who are expected to play a key role in driving future tourism development.

Based on the study, several development approaches are proposed: establishing standardized information systems and interpretive materials, creating shared communication platforms among stakeholders, enhancing local capacity in tourism services, eco-tourism activity design, digital marketing, and safety management, fostering integration and collaboration with government agencies and nearby tourism networks, and designing experiential tourism activities that align with seasonal and ecological conditions without disrupting local ways of life.

Overall, the study highlights that eco-tourism management in the Ban Pak Pra community can progress toward sustainability if transparent management systems, genuine community participation, the application of the Sufficiency Economy Philosophy, and community resilience mechanisms are effectively implemented. These elements contribute to balancing tourism development with the preservation of local identity, traditional knowledge, and natural resources for future generations.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านปากประ เป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉพาะด้านการทำประมงพื้นบ้าน ที่อาศัยความรู้เกี่ยวกับกระแสน้ำ และพฤติกรรมของสัตว์น้ำในการดำรงชีวิตวิถีชีวิตของคนใน ชุมชนสอดคล้องกับธรรมชาติและมีการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง การดำรงชีพแบบดั้งเดิมจึงเป็น ทั้งอัตลักษณ์และทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในอนาคตการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชนและสภาพแวดล้อมของพื้นที่โดยรอบ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏให้เห็นมากขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดจำนวนลง จากการทำประมงเกินกำลัง และการใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งยังมีผลกระทบจากภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลง ของสภาพภูมิอากาศ เช่น น้ำทะเลหนุน การกัดเซาะชายฝั่ง และการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่โดยตรง

ด้วยเหตุนี้การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของบ้านปากประจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วน

ร่วมของคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง การบริหารจัดการที่เหมาะสมจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นทางเลือกสำคัญที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสมดุล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประวิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

2.เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประวิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

3.เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน ของชุมชนบ้านปากประ วิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

4.เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนหน่วยงานท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว

ขอบเขตของการศึกษา

1.**ขอบเขตด้านเนื้อหา**

การศึกษาการวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประ วิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุงมุ่งศึกษาในเรื่องการจัดการปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนบ้านปากประ วิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านปากประ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุงโดยมุ่งเน้นศึกษาพื้นที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นภูมิปัญญาการทำนาริมเล จึงเหมาะสมแก่การศึกษาข้อมูลเชิงลึก

3. ขอบเขตด้านประชากรประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่อเที่ยวเชิงนิเวศวิถีนาริมเล ของชุมชนบ้านปากประ จังหวัดพัทลุง ซึ่งมีการคัดเลือกแบบเจาะจง ทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

4. ขอบเขตด้านเวลาทำการศึกษา

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม กำหนดขอบเขตระยะเวลาที่ทำการศึกษาระหว่าง เดือนกันยายน พ.ศ.2568-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปากประ วิถีนาริมเล จังหวัดพัทลุง

2. ได้ทราบข้อเสนอเชิงวิชาการเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชุมชน

3. ได้ทราบแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

4. เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีนาริมเลของชุมชนบ้านปากประ จังหวัดพัทลุง ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

2.1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3. การทบทวนการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

2.4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

2.5. แนวคิดของโมเดลเศรษฐกิจ BCG

2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7. กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษา วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)ใช้การสัมภาษณ์แบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบตั้งคำถามล่วงหน้า กล่าวคือ การสัมภาษณ์แบบสนทนาแบบไม่เป็นทางการจะสะท้อนข้อมูลที่ได้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด ส่วนการสัมภาษณ์แบบตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าจะทำให้สะดวกในการจัดเก็บข้อมูลที่ได้ให้เป็นระบบ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิถีนาริมเลของชุมชนบ้านปากประ จังหวัดพัทลุง โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การลงพื้นที่สำรวจ และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านปากประมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

(1) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลางการพัฒนา ภูมิปัญญาการทำนาริมเลและวิถีประมงพื้นบ้านที่สืบทอดมายาวนาน เช่น การยกยอยักษ์ ได้กลายเป็นจุดขายหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว และช่วยสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับพื้นที่

(2) การพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก ชุมชนประสบความสำเร็จเพราะมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ การทำสินค้า OTOP และการพัฒนาบริการท่องเที่ยว เช่น เรือชมทัศนียภาพยามเช้า ซึ่งช่วยให้เงินหมุนเวียนอยู่ในพื้นที่ ลดการพึ่งพาภายนอก และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ จากข้อมูลเชิงทฤษฎีและข้อมูลภาคสนาม พบว่าการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นทั้งในด้านการตัดสินใจ ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และ

ประเมินผล ตามกรอบแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1980) ซึ่งช่วยเสริมให้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวมีความโปร่งใสและเป็นธรรม

(4) ความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและภาคีเครือข่าย หน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานประมง และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้สนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และมาตรฐานการบริการ รวมถึงโครงการอบรมต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น โครงการ OTOP นวัตวิถี การอบรมการต้อนรับนักท่องเที่ยว และมาตรฐานความปลอดภัยทางน้ำ

(5) แผนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมระดับชุมชน ชุมชนได้จัดทำ “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มทำนาริมเลบ้านปากประ พ.ศ. 2567–2569” ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่

- การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- การจัดการเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต
- การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม
- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- คุณภาพบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การศึกษาพบว่าชุมชนยังเผชิญความท้าทายหลายประการ ได้แก่

(1) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำ การทำประมงเกินกำลัง การใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม รวมถึงผลกระทบจากภาวะโลกร้อน เช่น น้ำทะเลหนุน การกัดเซาะชายฝั่ง ส่งผลต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศและวิถีทำกินของชุมชนโดยตรง

(2) ความต่อเนื่องในการพัฒนาและการประเมินผล แม้ว่ามีการพัฒนาและส่งเสริมหลายด้าน แต่ยังขาดการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้การพัฒนาไม่ครอบคลุมทุกมิติ และไม่สามารถวัดผลอย่างเป็นระบบ

(3) ศักยภาพบุคลากรบางกลุ่มยังจำกัด ผู้ประกอบการและชาวบ้านบางส่วนยังขาดทักษะด้านการบริการมาตรฐาน การสื่อสาร การตลาดท่องเที่ยว และการจัดการนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องการการฝึกอบรมเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

(4) ความท้าทายด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ถึงแม้มีความสวยงามทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แต่ขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างรายได้ให้ชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากร (CBT Model) โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีบทบาทในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล ตรงกับที่ Cohen & Uthoff (1980) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยลลิตา แสงจันทร์ (2025) ชี้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของชุมชนบ้านปากประ

ขจิตพงศ์ ป้องกัน (2025) ชี้ว่าปัจจัยสำคัญคือภาวะผู้นำ การวางแผน และการมีส่วนร่วมประเมินผล ซึ่งพบในพื้นที่เช่นเดียวกัน

ผลวิจัยของ Liu Fang liang (2024) ระบุว่าการรับรู้ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเป็นตัวกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับการใช้ภูมิปัญญานาริมเลเป็นจุดขาย

3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืน ผลการศึกษาเชื่อมโยงกับแนวคิดความยั่งยืนของ WCED (1987) ที่เน้นการพัฒนาตอบสนองปัจจุบันโดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนบ้านปากประพยายามรักษาผ่านกิจกรรมอนุรักษ์ การทำประมงอย่างรับผิดชอบ และการจัดการนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม

4. ความร่วมมือระหว่างชุมชนและรัฐทำให้เกิดผลสำเร็จ ความร่วมมือของชุมชนกับหน่วยงานรัฐ เช่น พัฒนาชุมชน ประมงจังหวัด การอบรมด้านการบริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการตามแนวราบและแนวดิ่งของ Huntington & Nelson (1975) ที่ว่า การมีส่วนร่วมหลายระดับทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ เช่น งบประมาณในการฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่ง ลดเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง และติดตามคุณภาพน้ำในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

พัฒนาแผนแม่บทการท่องเที่ยวชุมชนระดับจังหวัดเชื่อมโยงกับบ้านปากประ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

จัดตั้งคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับตำบล เพื่อกำกับทิศทางการท่องเที่ยวให้มีความเป็นเอกภาพ และสนับสนุนชุมชนให้มีบทบาทมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับชุมชน

เพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ เช่น เวิร์กช็อปยอยักษ์ การสาธิตอุปกรณ์ประมงโบราณ การทำอาหารท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว

พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนด้านบริการและการตลาดดิจิทัล โดยเฉพาะการทำเพจรายการท่องเที่ยวออนไลน์ หรือโปรโมชันดึงดูดนักท่องเที่ยว

สร้างระบบติดตามประเมินผลการท่องเที่ยว (Monitoring System) ทั้งด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รายได้ชุมชน และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านทะเลน้อย บ้านปากประ บ้านควนขนุน เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้นศึกษาเปรียบเทียบโมเดลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อื่นเพื่อสร้างแบบจำลองที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ในหลายบริบทศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมที่สุดในอนาคต

อย่างไรก็ตาม เพื่อยกระดับองค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงชุมชนให้ครอบคลุมมากขึ้น งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรขยายรูปแบบการวิจัยไปสู่การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) เพื่อให้เกิดความครอบคลุมทั้งเชิงลึกและเชิงปริมาณ งานวิจัยในอนาคตควรใช้การวิจัยแบบผสมผสานเพื่อตรวจสอบผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การตรวจวัดผลกระทบเชิงนิเวศ เช่น การเปลี่ยนแปลงปริมาณสัตว์น้ำ คุณภาพน้ำ หรือความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำ

2. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง “การมีส่วนร่วมของชุมชน” กับ “ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว” งานวิจัยในอนาคตควรพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์ เช่น Structural Equation Modelling (SEM) เพื่อทดสอบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การติดตามประเมินผลส่งผลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไรการสร้างโมเดลความสัมพันธ์จะช่วยยืนยันเชิงประจักษ์ถึงปัจจัยความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

3. ควรศึกษาโมเดลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหลายชุมชนเพื่อเปรียบเทียบ (Comparative Ecotourism Studies) การวิจัยครั้งต่อไปควรเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น เช่น ชุมชนรอบทะเลน้อย ชุมชนประมงดั้งเดิมจังหวัดสงขลา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือหรือภาคอีสาน เพื่อให้ได้องค์ความรู้เปรียบเทียบด้าน รูปแบบการมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากร การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ผลลัพธ์จะช่วยสร้าง “ต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทไทย” ซึ่งสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้

4. ศึกษาพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (Longitudinal Study)เพราะระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำและวิถีประมงพื้นบ้านมีความเปลี่ยนแปลงสูง จึงจำเป็นต้องศึกษาติดตามผลในระยะยาว เช่น 3–5 ปี เพื่อวิเคราะห์ว่า การท่องเที่ยวส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนอย่างไร ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการอนุรักษ์หรือเสื่อมถอยหรือไม่ งานลักษณะนี้จะช่วยให้สามารถวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนได้ดียิ่งขึ้น

5. ศึกษา “พฤติกรรมและแรงจูงใจ” ของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเชิงลึก งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งวิเคราะห์ว่า สิ่งใดทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกบ้านปากประ ปัจจัยใดที่สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ พฤติกรรมใดที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน ข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ชุมชนสามารถออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และลดผลกระทบต่อทรัพยากร

6. ควรศึกษาเชิงลึกด้าน “ห่วงโซ่คุณค่า” (Tourism Value Chain) ของการท่องเที่ยวเพื่อทำให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้อย่างเป็นธรรมแก่คนในชุมชน งานวิจัยควรศึกษาว่า รายได้ตกอยู่กับชุมชนในสัดส่วนเท่าใด จะทำอย่างไรให้รายได้หมุนเวียนภายในชุมชนอย่างทั่วถึง

7. ศึกษาปัจจัยด้านกฎหมาย นโยบาย และโครงสร้างสถาบัน (Governance Structure) ควรมีการศึกษาบทบาทของ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานกรมประมง หน่วยงานกรมประมง เครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมาย นโยบาย และโครงสร้างการบริหารมีผลต่อความสำเร็จหรืออุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพียงใด

8. ควรศึกษาการประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ระบบจองออนไลน์ GIS และแผนที่ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบติดตามคุณภาพน้ำ การศึกษาในประเด็นนี้จะช่วยออกแบบกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ทันสมัยและคงไว้ซึ่งบริบทท้องถิ่น

9. ควรศึกษาเชิงจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับ “ความรู้สึกเป็นเจ้าของ” (Sense of Ownership) เพื่อวิเคราะห์ว่า ชาวบ้านรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของมากน้อยเพียงใด ความรู้สึกดังกล่าวส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างไร งานลักษณะนี้จะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเกิดความเข้มแข็งจากฐานรากจริง ๆ

10. ศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ การท่องเที่ยวสามารถสร้างทั้งผลดีและผลเสียต่อวัฒนธรรม ควรศึกษาว่า อัตลักษณ์นาริมเล เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากกระแสท่องเที่ยว พิธีกรรม วิถีทำกิน หรือภาษาในชุมชนถูกกระทบหรือไม่ จะมีแนวทางรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นโดยไม่ลดทอนคุณภาพการท่องเที่ยวได้อย่างไร

บรรณานุกรม

Arnstein, S. (1969). A Ladder of Community Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35, 216–224.

Berkley, G. E. (1975). The Craft of Public Administration. Boston: Allyn and Bacon.

Commonwealth Department of Tourism. (1994). ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

Erwin, William. (1976). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา.

Huntington, S., & Nelson, S. (1975). No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries. New York: Harvard University Press.

United Nations. (1981). ความหมายของการมีส่วนร่วม.

WCED – World Commission on Environment and Development. (1987). Our Common Future ความจำเป็นในการวางแผนการพัฒนา.

กรมป่าไม้. (2548). นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2541). ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน.

เสรี เวชบุษกร. (2538). ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

สมชัย เบญจชย. (2549). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรการบริหารจัดการป่าไม้ชุมชนและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้).

อคิน รพีพัฒน์. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2567). (ร่าง) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มทำนาริมเล–ปากประ จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2567–2569. กรุงเทพฯ: อพท.

Elizabeth Boo. (1991). ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

Leeder (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547). ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม.

กองวิจัยและพัฒนาข้าว. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก https://brrd.ricethailand.go.th/page/51833

ดร.ปรียานุช ธรรมปิยา. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2561). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก https://kpikit.kpi.ac.th/files/...

มูลนิธิเจริญโภคภัณฑ์พัฒนาชีวิตชนบท. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก http://www.cp-foundationforrural.org/rldf170966/

ภรณีย ยี่ถิ้น และ เกษตรชัย หีม. (2025). การประเมินผลการปฏิบัติการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพัทลุง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก https://phatthalung.prd.go.th/...

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก https://cbtthailand.dasta.or.th/...

wearecp. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568. จาก https://www.wearecp.com/cp-12-10-2024/

Arnstein, S. (1969). ลิงก์ออนไลน์เพิ่มเติม: http://lithgow-schmidt.dk/... , https://doi.org/10.1080/01944366908977225

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. โครงการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่ง.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. รายงานการประยุกต์ใช้แนวคิด BCG ต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. ความร่วมมือในการรักษาระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย.

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน). โครงการประเมินและคัดเลือกพันธุ์ข้าวทนเค็ม.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง. โครงการส่งเสริมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบและกลุ่มอาชีพท่องเที่ยว.